

İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi

Investigation of Social Emotional Learning Levels of Adolescents

Özay Nuri Aksoy¹

Şehit Prof. Dr. İlhan Varank Art and Science Center

ABSTRACT

RESEARCH ARTICLE

The aim of this research is to determine the status of social and emotional learning in terms of various variables as Science High School and Social Sciences High School. Students stay in the educational institution from preschool to high school graduation. Schools should not only be institutions that teach curriculum. Schools should be institutions that should reinforce social and emotional learning. It is important to support social and emotional development as well as students' academic development. Adolescents should be protective in adolescence during school life. In terms of Social Emotional Learning, there can be gender differentiation among high school students. It is thought that there will be differentiation between high school type and classes in terms of social and emotional learning. Screening model was used in the research process. There was no gender difference in Social Emotional Learning scale. A significant difference was found in the self-awareness dimension in favor of Science High School in the high school type variable. A statistically significant difference was found between the 12th and 10th grades in terms of social awareness regarding whether the social emotional learning scale and its sub-dimensions differed according to the class variable. In terms of self-management, it has been determined that it is between the weighted area and the verbal area. As a result of the findings, suggestions were made on the implementation of adolescent development programs, the skills that increase self-worth or programs to deal with stress, and the transfer of methods and techniques.

Key Words: Social and emotional learning, Science high school, Social science high school

Received: 28.03.2020

Revision received:

18.05.2020

Accepted: 19.05.2020

Published online:

26.05.2020

¹ Corresponding author:

Teacher

ozaynuriaksoy@msn.com

Orcid: 0000-0001-8210-8362

Ergenlerin Sosyal Duygusal Öğrenme Düzeylerinin İncelenmesi

Özay Nuri AKSOY¹

Şehit Prof. Dr. İlhan Varank Bilim Sanat Merkezi

ÖZ

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Bu araştırmanın amacı Fen Lisesi ve Sosyal Bilimler Lisesi olarak çeşitli değişkenler açısından sosyal ve duygusal öğrenmenin durumunu tespit etmek amacıyla taşımaktadır. Sınıf ortamları farklı özellikte öğrencilerden oluşur. Eğitimci ve ebeveynler tarafından öğrencilerin sosyal duygusal becerilerinin performanslarının bilinmesi önemlidir. Bu becerilerin kazandırılması da yoğun ve hızlı değişimlerin baş gösterdiği ergenlik döneminde olması bir o kadar değerlidir. Öğrenciler okul öncesi çağdan liseden mezun olana kadar ki zaman içerisinde eğitim kurumunda bulunurlar. Eğitim hayatı boyunca okullar sadece müfredatı öğretme yanında sosyal duygusal öğrenmenin de pekiştirilmesi gereken kurumlar olmalıdırlar. Öğrencilerin akademik gelişimlerinin yanında sosyal duygusal gelişimleri desteklemek önemlidir. Eğitim hayatı boyunca olumsuz etkenlere ergenlik dönemi öncesi ve ergenlik boyutunda koruyucu bir yapı kurmanın gerekliliğine ihtiyaç vardır. SDÖ açısından lise öğrencileri arasında cinsiyet bakımından farklılaşma bulunduğu, sosyal ve duygusal öğrenme açısından lise türü ve sınıfları arasında farklılaşma olacağı düşünülmektedir. Araştırma sürecinde tarama modeli kullanılmıştır. SDÖ ölçeğinde cinsiyet açısından farklılık bulgusu elde edilememiştir. Lise türü değişkeninde Öz-farkındalık boyutunda Fen Lisesi lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir. SDÖ ölçeği ve alt boyutlarıyla sınıf değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığına yönelik sosyal farkındalık açısından 12. Sınıflarla 10. Sınıflar arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmuştur. Öz-yönetim açısından alan değişkenine göre eşit ağırlıklı ile sözel alan arasında olduğu tespit edilmiştir. Bulgular ışığında ergen gelişim programlarının uygulanması, kendilik değerini arttıran becerileri ya da stresle başa çıkmaya yönelik programlar uygulanması, yöntem ve tekniklerinin aktarılması önerilerin de bulunulmuştur.

*Alınma
Tarihi:28.03.2020
Düzeltilmiş hali alınma
tarihi: 18.05.2020
Kabul edilme tarihi:
19.05.2020
Çevrimiçi yayınlanma
tarihi: 26.05.2020*

Anahtar Kelimeler: Sosyal ve duygusal öğrenme, Fen lisesi, Sosyal bilimler lisesi

¹ Sorumlu yazar iletişim bilgileri:
Öğretmen
ozaynuriaksoy@msn.com
Orcid: 0000-0001-8210-8362

Giriş

Ergenliğin 9-11 yaşından itibaren 17-18 yaşına kadar süren hızlı fiziksel, zihinsel ve sosyal duygusal değişimlerin yaşandığı dönem olduğu Gül ve Güneş (2009) tarafından belirtilmiştir.

Ergenlik, çocukluktan yetişkinliğe kadar gelişimsel basamak olarak değerlendirilmelidir. Bu dönem birçok önemli değişimin olduğu ve bazen de karmaşanın gerçekleştiği geçiş sürecidir. Bu aşamada birey büyüme, olgunlaşma ve gelişme boyutunda yeni fırsatlar ve yaşantılar kazanır. Bu dönemler, ergen bireyin, akademik, sosyal ve kişisel uyumunu etkileyen risk veya olumsuz yaşantılarla karşılaşabildiği Arslan (2015) tarafından belirtilir.

Bireyin ergenlik dönemlerinin hayatının sonraki yıllarında önemli bir referans kaynağı olduğu Durualp (2014) tarafından dile getirilir. Ergenliğin kişiliğin şekillenme aşamasında yetişkinliğe hazırlanma boyutunda belirleyici etkileri olduğu Gardiner & Gander (2007) tarafından belirtilir. Onlara göre ergenlik, bütün kültür ve toplumların önem verdiği gelişim dönemidir. Çünkü ergenlik döneminde ergen önemli fizyolojik ve fiziksel değişim ve gelişimler yaşamaktadır. Ergen arkadaşlarıyla etkileşime girer ve geleceğini ilgilendiren önemli kararları aldığı süreç içerisinde olduğu Gardiner ve Gander (2007) belirtir. Ergenler bu dönem de okul ortamı içerisinde hem akademik hem de sosyal olarak iletişim içerisinde dirler.

Bireyin fizyolojik ve psikolojik bakımdan yaşamını devam ettirebilmesi için canlı ve cansız varlıklarla süreç içerisinde olması gerektiği Dökmen (2002) tarafından vurgulanır. İnsanlar arası bu süreçleri ise sosyal iletişim ve psikolojik iletişim olarak tanımlar. Sosyal duygusal öğrenme Elias (2003) tarafından kendi duygularının ve diğer kişilerin duygularını tanımak, ihtiyaçlarına karşı duyarlı olmak, duyguları ifade etmek ve yönetmek, güçlü ve zayıf yönlerini tanımak, etkili iletişim kurmak ve sürdürmek gibi ihtiyaç duyulan becerileri geliştirmek olarak tanımlanmaktadır.

Baran (2009) ve Pedük (2011) tarafından çocuğun iç ve dış dünyasında ki etkisinin veya bir olayın ona hoş gelip gelmeme hali duygusal gelişim olarak adlandırılmaktadır. Ayrıca, bilişsel, dil ve sosyal gelişim doğrultusunda devam eden duygusal gelişim, çocuğun duygularının farkında olma hali çocuğun kendini tanıması, yeterlilik ve yetersizliklerini bilmesi duygularını uygun şekilde ifade etme ve denetleme anlamına geldiği ve toplumun etkin üyesi olabilmenin koşulunun insanın yaş durumuna göre sosyal duygusal gelişimini gerçekleştirmesiyle oluştuğu vurgulanır.

Elias ve arkadaşları (2006) tarafından sosyal duygusal öğrenme becerileri bireyin diğerleriyle iş birliği yapması, etkili öğrenmesi, iş yaşamında toplumsal yaşamda aile yaşamında ki alanlarda başarı için önemi, payı olan akademik başarıyı destekleyen (problem çözme, stresle başa çıkma, iletişim ve benlik saygısı gibi) yeteneklerin bütünü olarak tanımlanır. Sosyal duygusal öğrenme kavramını Stern (1999), biyolojinin doğasından kaynaklandığını duygunun ve zekânın başarı ve mutlulukla ilişkilendirilmesiyle oluştuğunu belirtir. Sosyal duygusal öğrenme kavramıyla ilgili çalışmalarda çocuk gelişimi, önleme ve duygusal zekâ gibi kavramlar ile CASEL (Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning-Akademik ve Sosyal Duygusal Öğrenme İş Birliği), Karakter Eğitimi Birliği gibi kurumların etkileri vardır. Sosyal duygusal öğrenme, 6 temel yaklaşımla; duygusal zekâ Mccombs (2004), karakter eğitimi Novick ve ark. (2002), çoklu zekâ kuramı Zins ve Wagner (1997), yaşam becerileri yaklaşımı Greenberg (2004), sosyal beceri Mckenzie (2004) ve sosyal öğrenme Frey ve ark. (2005) tarafından ilişkilendirilmiştir.

Sosyal ortam içerisinde yaşayan bireyin öğrenme sürecinin büyük bir kısmı da sosyal ilişki kaynaklıdır. Bandura (1969) sosyal öğrenme teorisi açısından çocuğun öğrenimlerinin önemli kısmının taklit ve model almadan oluştuğunu belirtir. Bu doğrultuda Bandura (1969)

model alma (modeling), gözleme dayalı öğrenme (observational learning) ve başkası için yapılan (vicarious) öğrenme, çocuğun bir başkasının davranışını görerek veya duyarak yapması terimlerini ortaya koymuştur.

Akkök (2003) sosyal becerileri, ilişkiyi başlatma ve sürdürme, grupla bir işi yürütme, stres durumlarıyla başa çıkma, problem çözme ve plan yapma becerileri ile duygulara yönelik beceriler ve saldırgan davranışlar ile başa çıkmaya yönelik beceriler olarak gruplandırır. Çocuğun topluma uyum sağlayabilmesi için, iş birliği, sorumluluk, atılganlık, uyum, kendini kontrol etme, ilişkiyi başlatma ve sürdürme, grupla bir işi yürütme, duygularını ifade etme, plan yapma ve problem çözme gibi sosyal-duygusal becerilere sahip olması gerekli olduğunu belirtir. Sosyal ve duygusal öğrenme, Norris (2003) tarafından öğrencilere gelecek yaşamları için okul yıllarında kazandırılması gereken beceriler kümesi olarak görülür. Özbeşler ve Duyan (2009) ise bu becerilerin eksikliği bireyin benmerkezci ve empati yoksunu olmasına, bireyin ilişkilerinde şiddete yönelmesine ve akademik gerilemeye neden olacağını vurgular. Zins ve arkadaşları (2007) tarafından sosyal ve duygusal öğrenmenin öğrencilerin bilişleri, duyguları ve davranışlarında etkileşimi sağladığını onları gelişimsel görevlerini sağlamalarını ve gelişimsel durumlarıyla baş etmelerine yardım edeceğini vurgular.

Sosyal ve duygusal becerilerin erken yaş gruplarında geliştirilmesi ve güçlendirilmesinin önemi Akkök (2003) tarafından belirtilir. Çocuklara ailenin ve örgün öğretimin her aşamasında, sosyal ve duygusal becerilerin kazanımının pekiştirilmesini ve geliştirilmesinin gerekliliğini vurgular. Bireyin sosyal olmasında Baran (2011) tarafından kalıttan daha çok bireyin çevresinin ve bu çevresinde ki öğrenmenin ve olgunlaşmasının rolünün daha önemli olduğu belirtilir. Pasi (2001) sosyal duygusal öğrenmenin bireyin gerek okul yaşantısında gerekse de okul dışındaki tüm yaşantısı boyunca bireyi sosyal, duygusal ve akademik bakımdan gelişimine ilişkin önemli beceri ve niteliklerin kazandırdığına dikkat çeker.

Öğrenciler okul öncesi çağdan liseden mezun olana kadar ki zaman içerisinde eğitim kurumunda bulunurlar. Eğitim hayatı boyunca bu tip kurumlar sadece müfredatı öğreten kurumlar olma yanında sosyal ve duygusal öğrenmenin de pekiştirilmesi gereken kurumlar olmalıdırlar. Totan (2011) bu konuda okulların, sadece akademik becerileri ve bilgileri kazandıran kurumlardan sosyal ve duygusal öğrenmeyi destekleyen dönüşüme açık kurumlar olması gerekliliğinden bahseder.

Çocuklar ergenlik dönemi boyunca sosyal ve duygusal yanlarını kullanarak sosyalleşirler. Sosyal ve duygusal anlamda güçlü olanlar kendini tanıma ve başkalarına anlatma boyutunda daha başarılıdırlar. Geleceğimizin teminatı olan bu gençlerin hem fiziki hem de ruhi açıdan risk ve zararların önceden bilinmesi önemlidir. Riskin önceden bilinmesi beraberinde de korunma önlemlerini getireceği bilinmelidir. Çocukların akademik gelişimlerinin yanında sosyal ve duygusal gelişimleri desteklemek önemli ve gerekli görülmelidir.

Eğitim hayatı boyunca olumsuz etkenlere ergenlik dönemi öncesi ve ergenlik boyutunda koruyucu bir yapı kurmanın gerekliliğine ihtiyaç vardır. SDÖ becerilerinin incelendiği betimsel araştırmalar risklerin bilinmesi ve risklere karşı önlem alınması boyutlarında ihtiyaç söz konusudur. Öğrencinin lise hayatını tamamlaması biliş açısından başarılı olduğu kadar insan ilişkilerinin temeli olan sosyal ve duygusal beceriler kısmında da yeterlilik kazanması önemlidir.

Bu araştırmanın amacı Fen Lisesi ve Sosyal Bilimler Lisesi olarak çeşitli değişkenler açısından sosyal ve duygusal öğrenmenin durumunu tespit etmek amacıyla taşımaktadır. SDÖ açısından Fen Lisesi ve Sosyal Bilimler Lisesi öğrencileri arasında cinsiyet bakımından farklılaşma bulunduğu, sosyal ve duygusal öğrenme açısından lise türleri ve sınıfları arasında da farklılaşma olduğu düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Hipotezi, Sınırlılıkları ve Varsayımları

Sosyal ve duygusal öğrenme açısından lise öğrencileri arasında cinsiyet bakımından bir farklılaşma olduğu düşünülmektedir. Sosyal ve duygusal öğrenme açısından lise türü ve sınıfları arasında farklılaşma söz konusudur. Sosyal ve duygusal öğrenme açısından kişinin kendini tanımladığı alan bakımından farklılaşma vardır.

Araştırma verilerin elde edildiği sınav puanıyla öğrenci alan iki lise türüyle sınırlandırılmıştır. Araştırmaya katılanların samimi ve dürüst cevaplar verdikleri ve araştırmacının sorduğu soruların almak istediği sorular olduğu yönünde varsayım kurulmuştur.

Model

Araştırma da tarama modeli kullanıldı. Karasar (2005)'a göre tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan durumları var olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır.

Tarama araştırmaları Cohen ve ark. (2007)'a göre betimleyici yapıya sahiptir. Nesnelere, toplumların, kurumların yapı ve olay işleyişlerini tanımlamak maksadıyla kullanılır. Tarama araştırmalarında örneklemden elde edilen verilerle örneklemin temsil ettiği evrene yönelik genellemeler yapılır.

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini Balıkesir ili Karesi ilçesindeki sınav puanıyla öğrenci alan Fen Lisesi (511) ve Sosyal Bilimler Lisesi (508) öğrencileri oluşturmaktadır. Betimsel araştırmalarda minimum %10 örneklem alınır şeklinde ki Arlı ve Nazik (2001) tespitiyle birlikte araştırmanın örneklemini 195 kişi olarak belirlenmiştir. Anket basit tesadüfî örnekleme gerçekleştirildi. Erkuş (2005) bireylerin benzer evren niteliği taşıması, sonlu, durağan ve birimlerine ulaşılabilen nitelikte evren olması evrendeki her birimin örnekleme girme durumunun eşit ve birbirlerinden bağımsız olduğu örnekleme seçiminde sonuçların evrene genelleştirilebileceğini vurgular.

Veri Toplama Araçları

Ölçek Totan (2018) tarafından geliştirilmiştir. Ölçme aracı sosyal ve duygusal öğrenmeyi ölçmeyi sağlar. Öz-farkındalık, sosyal farkındalık, öz-yönetim, ilişki kurma becerileri ve sorumlu karar verme becerileri temelinde birey merkezli sosyal ve duygusal öğrenme içeriğine dayanan bir ölçme aracıdır. Ölçeğin uzun form olarak adlandırılan türü bu araştırmada kullanılmıştır. Uzun form 23 soru ve 5 alt boyuttan oluşmaktadır. Soruların içerisinde ters puanlanan madde yoktur. Alt boyutlar Öz-farkındalık (1,6,11,15,17,22), Sosyal farkındalık (2, 7, 12, 18), Öz-yönetim (3, 8, 13, 19), İlişki kurma becerileri (4,9,16,20,23), Sorumlu bir şekilde karar verme (10, 14, 21) şeklindedir. Ölçek 5'li Likert tipinde ölçektir. (1 = Hiç doğru değil – 5 = Tamamen doğru). Ölçekten alınabilecek puan 23 ile 115 arasında değişmektedir. Ölçek toplamında ve alt boyutlarında alınan yüksek puanlar ilgili alanda cevaplayanın yeteneğinin yüksekliğini ifade etmektedir. SDÖ Ölçeğinin güvenilirlik çalışması için Cronbach Alpha İç Tutarlılık güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. Güvenirlik katsayıları Öz-farkındalık $\alpha=.76$, Sosyal farkındalık için $\alpha=.70$, Öz-yönetim için $\alpha=.73$, İlişki kurma becerileri $\alpha=.74$, Sorumlu bir şekilde karar verme $\alpha=.74$ ve Toplamda $\alpha=.92$ olarak bulunmuştur. Her alt boyut için hesaplanan güvenilirlik katsayıların yeterli olduğu tespit edilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin analizinde betimsel istatistik, bağımsız örneklemeler için t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Analizlerden önce doğrusallık ve normallik durumları kontrol edildi. Bulguların anlamlılık bakımından .05 anlamlılık durumu ölçüt alındı. Varyans analizi karşılaştırmalarında Post hoc testlerinden Tukey testi yapıldı.

Bulgular

Verilerin normal dağılımı açısından, Kline (2011) da belirlediği basıklık ve çarpıklık değerleri benimsenmiştir. Büyüköztürk (2011) de araştırmasında çarpıklık katsayısının +1, -1 değerleri içinde yer almasını normal dağılımdan önemli bir sapma göstermediğini belirtir. Araştırmada aritmetik ortalama, medyan ve mod'un birbirine yaklaşmış olması ve dağılımın normalden aşırı uzaklaşmadığı değerlendirilmiştir. Çarpıklık ve basıklık katsayılarının +1 ile -1 arasında olması verilerin normal dağılım gösterdiğine yönelik karar verildi. (Tablo 1.)

Tablo 1. SDÖ Ölçeği ve Alt Boyuta Ait Merkezi Eğilim Ölçüleri

Boyutlar	\bar{x}	Medyan	Mod	Çarpıklık	Basıklık
Öz-farkındalık	3.96	4.00	4.17	-.144	-.489
Sosyal farkındalık	3.82	4.00	4.25	-.595	.360
Öz-yönetim	3.62	3.75	3.50	-.484	.104
İlişki kurma becerileri	3.73	3.80	4.00	-.590	.495
Sorumlu karar verme	3.99	4.00	4.00	-.724	.820
SDÖÖ Toplam	3.83	3.86	3.78	-.433	.262

Katılımcıların Demografik Özelliklerinin Frekans Dağılım Analizi

Anket e katılanların cinsiyet açısından (Tablo 2.), Lise türü (Tablo 3.), Alan Türü (Tablo 4.), Sınıf dağılımı (Tablo 5.) de yüzde ve frekans dağılımları verilmiştir.

Tablo 2. SDÖ Ölçeğine Katılanların Cinsiyet Açısından Frekans ve Yüzde Değerleri

Cinsiyet	<i>f</i>	%	%Yığılmalı
Kız	107	54,9	54,9
Erkek	88	45,1	100
Toplam	195	100	

Tablo 2 de görüldüğü gibi SDÖ ölçeğine %54,9 kız, %45,1 erkek olarak katılım sağlanmıştır.

Tablo 3. SDÖ Ölçeğine Katılanların Lise Türü Açısından Frekans ve Yüzde Değerleri

Lise Türü	<i>f</i>	%	%Yığılmalı
Fen Lisesi	109	55,9	55,9

Sosyal B.L.	86	44,1	100
Toplam	195	100	

Tablo 3’de görüldüğü gibi SDÖ ölçeğine %55,9 Fen Lisesi, %44,1 Sosyal Bilimler Lisesi katılımcısı olmuştur.

Tablo 4. SDDÖ Ölçeğine Katılanların Alan Türü Açısından Frekans ve Yüzde Değerleri

Alan	f	%	%Yığılmalı
Sayısal	115	59,0	59,0
Sözel	33	16,9	75,9
Eşit Ağırlık	47	24,1	100
Toplam	195	100	

Tablo 4 de görüldüğü gibi SDÖ ölçeğine katılanların 59 Sayısal, %16,9 Sözel, %24,1 kendisini Eşit Ağırlıklı olarak tanımlamaktadır.

Tablo 5. SDDÖ Ölçeğine Katılanların Sınıf Açısından Frekans ve Yüzde Değerleri

Sınıf	f	%	%Yığılmalı
9	49	25,1	25,1
10	60	30,8	55,9
11	47	24,1	80,0
12	39	20,0	100
Toplam	195	100	

Tablo 5 de görüldüğü gibi SDÖ ölçeğine katılanların sınıf seviyeleri açısından dağılımı 9. Sınıf %25,1, 10. Sınıf %30,8, 11.Sınıf %24,1, 12. Sınıf %20’dir.

SDÖ Ölçeği Puanların Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

SDÖ ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanların cinsiyete göre anlamlı fark gösterip göstermediğini tespit için bağımsız örneklem t-testi uygulanmıştır. Bağımsız örneklem t-testi sonuçları Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. *SDÖ Ölçek Alt Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları*

Puan	Cinsiyet	N	\bar{x}	ss	t	p
Öz-farkındalık	Kız	107	4.00	.47	1.33	.99
	Erkek	88	3.91	.47		
Sosyal farkındalık	Kız	107	3.85	.61	.87	.55
	Erkek	88	3.77	.68		
Öz-yönetim	Kız	107	3.64	.68	.44	.70
	Erkek	88	3.59	.67		
İlişki kurma becerileri	Kız	107	3.76	.62	.76	.80
	Erkek	88	3.69	.65		
Sorumlu karar verme	Kız	107	4.03	.62	1.12	.31
	Erkek	88	3.93	.67		

Tablo 6’da görüldüğü gibi alt boyutların cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık oluşmadığı tespit edilmiştir. Sosyal duygusal öğrenme ölçeği bakımından kızlar ve erkekler arasında bir farklılaşma yoktur.

SDÖ Ölçeği Puanların Lise Türüne Göre Karşılaştırılması

Tablo 7. *SDÖ Ölçek Alt Puanlarının Lise Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları*

Puan	Cinsiyet	N	\bar{x}	ss	t	p
Öz-farkındalık	Fen L.	109	4.02	.51	1.97	.01*
	Sosyal B.L.	86	3.88	.41		
Sosyal farkındalık	Fen L.	109	3.87	.65	1.34	.96
	Sosyal B.L.	86	3.75	.63		
Öz-yönetim	Fen L.	109	3.64	.69	-.08	.54
	Sosyal B.L.	86	3.61	.66		
İlişki kurma becerileri	Fen L.	109	3.78	.63	1.25	.47
	Sosyal B.L.	86	3.67	.63		

Sorumlu karar verme	Fen L.	109	4.06	.63	1.81	.72
	Sosyal B.L.	86	3.88	.65		

*p< .05 anlamlı

Tablo 7’de görüldüğü gibi, SDÖ ölçeğinde alt puanlarının lise türü değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan bağımsız grup t testi sonuçlarına göre, Sosyal farkındalık (t(193)=1.34, p>.05), Öz-yönetim (t(193)= -.08, p>.05), İlişki kurma becerileri (t(193)=1.25, p>.05), Sorumlu karar verme (t(193)=1.81, p>.05) boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Öz-farkındalık (t(193)= 1.97 p<.05) boyutunda lise türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Fen Lisesi (\bar{x} =4.02) oranıyla Sosyal Bilimler Lisesine göre (\bar{x} =3.88) oranıyla Öz-farkındalık boyutunda anlamlı fark oluşmuştur.

SDÖ Ölçeği Puanların Sınıf Türüne Göre Karşılaştırılması

Tablo 8. SDÖ Ölçeği ve Alt Boyutlarıyla Sınıf Değişkenine Göre Farklılaşıp

Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

f , \bar{x} ve ss Değerleri		ANOVA Sonuçları									
Puan	Grup	N	\bar{x}	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p	Fark
Öz-farkındalık	(a) 9	49	4.04	.50	G.Arası	1.30	3	.435			
	(b)10	60	3.87	.43	G.İçi	42.76	191	.224			
	(c)11	47	3.91	.46	Toplam	44.06	194		1.94	.124	
	(d)12	39	4.05	.49							
	Toplam		195	3.96	.47						
Sosyal farkındalık	(a) 9	49	3.90	.77	G.Arası	4.57	3	1.526			d > b
	(b)10	60	3.66	.61	G.İçi	76.94	191	.403			
	(c)11	47	3.73	.54	Toplam	81.52	194		3.78	.011*	
	(d)12	39	4.07	.54							
	Toplam		195	3.82	.74						
Öz-yönetim	(a) 9	49	3.69	.64	G.Arası	2.30	3	.768			
	(b)10	60	3.57	.66	G.İçi	86.86	191	.455			
	(c)11	47	3.48	.74	Toplam	89.17	194		1.68	.171	
	(d)12	39	3.78	.62							
	Toplam		195	3.62	.67						
İlişki	(a) 9	49	3.91	.64	G.Arası	2.85	3	.952	2.40	.069	

kurma	(b)10	60	3.62	.66	G.İçi	75.63	191	.396		
becerileri	(c)11	47	3.64	.51	Toplam	78.49	194			
	(d)12	39	3.80	.68						
	Toplam	195	3.73	.63						
	(a) 9	49	4.00	.75	G.Arası	.35	3	.117		
Sorumlu	(b)10	60	4.00	.63	G.İçi	81.01	191	.424		
karar	(c)11	47	3.92	.59	Toplam	81.36	194	.276	.843	
verme	(d)12	39	4.03	.59						
	Toplam	195	3.99	.64						

* $p < .05$ gruplar arasında anlamlı fark var

Tablo 8’de sınıf seviyelerinin tabloda kolay yorumlanması için sınıf seviyelerine a, b, c, d harfleriyle isimlendirilmiştir. Bu bağlamda; 9. Sınıf=a, 10. Sınıf=b, 11. Sınıf=c, 12. Sınıf=d, olarak isim verilmiştir. ANOVA sonuçlar tablosunda fark kısmında belirtilmiştir. Sosyal farkındalık açısından istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmuştur ($F=3.78$ ve $p < .05$). Elde edilen etki büyüklüğü ($\eta^2 = .056$) olduğu görülmüştür. Puanların sınıf seviyeleri değişkenine göre hangi sınıflar arasında farklılaştığını belirlemek üzere Post Hoc Testlerinden Tukey testi kullanılmıştır. Farklılığın yönü olarak 12. sınıflar ile 10. Sınıflar arasında olduğu tespit edilmiştir.

SDÖ Ölçeği Puanların Alan Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Tablo 9. SDÖ Ölçeği ve Alt Boyutlarıyla Alan Değişkenine Göre Farklılaşım

Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Puan	Grup	N	f, \bar{x} ve ss Değerleri		ANOVA Sonuçları						
			\bar{x}	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p	Fark
Öz-farkındalık	(a) Sayısal	115	3.98	.50	G.Arası	.49	2	.249			
	(b) Sözel	33	3.85	.42	G.İçi	43.56	192	.227			
	(c) Eşit A.	47	3.99	.43	Toplam	44.06	194		1.09	.336	
	Toplam	195	3.96	.47							
Sosyal farkındalık	(a) Sayısal	115	3.83	.67	G.Arası	1.61	2	.808			
	(b) Sözel	33	3.63	.64	G.İçi	79.90	192	.416			
	(c) Eşit A.	47	3.92	.57	Toplam	81.52	194		1.94	.146	
	Toplam	195	3.82	.64							
Öz-yönetim	(a) Sayısal	115	3.61	.68	G.Arası	2.97	2	1.487	3.31	.039*	c > b

	(b) Sözel	33	3.40	.62	G.İçi	86.19	192	.449		
	(c) Eşit A.	47	3.79	.66	Toplam	89.17	194			
	Toplam	195	3.62	.67						
İlişki kurma becerileri	(a) Sayısal	115	3.76	.62	G.Arası	2.43	2	1.218		
	(b) Sözel	33	3.49	.72	G.İçi	76.05	192	.396		
	(c) Eşit A.	47	3.83	.56	Toplam	78.49	194		3.07	.051
	Toplam	195	3.73	.63						
Sorumlu karar verme	(a) Sayısal	115	4.03	.64	G.Arası	.73	2	.367		
	(b) Sözel	33	3.87	.66	G.İçi	80.62	192	.420		
	(c) Eşit A.	47	3.95	.63	Toplam	81.36	194		.87	.419
	Toplam	195	3.99	.64						

* $p < .05$ gruplar arasında anlamlı fark var

Tablo 9'da alanların daha kolay yorumlanabilmesi için a, b, c harfleriyle isimlendirilmiştir. Bu bağlamda Sayısal =a, Sözel =b, Eşit Ağırlık =c olarak isim verilmiştir. ANOVA sonuçlar tablosunda fark kısmında belirtilmiştir. Öz-yönetim açısından istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmuştur ($F=3.31$ ve $p < .05$). Elde edilen etki büyüklüğü ($\eta^2 = .033$) olduğu görülmüştür. Puanların alan değişkenine göre hangi alanlar arasında farklılaştığını belirlemek üzere Post Hoc Testlerinden Tukey testi kullanılmıştır. Farklılığın yönü olarak Eşit Ağırlık ile Sözel alan arasında olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Okul ortamında bilişsel olarak öğrenimini sağlayan öğrenci bu alandaki bilgisini her daim gösteremeyebilir. Fakat okul ortamında sosyalleşmesini ve sosyal duygusal öğrenmesini sağlayan bireyler sosyal hayatta da bu bilgileri ile başarılı olabilmektedirler. Geleceğimizin teminatı olan lise gençliğinin ve araştırma konusu olan sınavla öğrenci alan iki lise türünün sosyal ve duygusal öğrenme düzeyleri önem teşkil etmektedir.

O'Brien ve ark. (2003) tarafından öğrencilerin bir uyum içerisinde akademik becerileri, sosyal becerileri ve duygusal yönetim becerileri alanlarında yetkinlik kazanması gerektiği belirtilir.

Öz-farkındalık, öz-denetim, sosyal farkındalık, sorumlu karar verme ve kişiler arası ilişkiler kurma şeklinde beş boyutlu olan SDÖ becerileri; psikolojik yapı ve akademik başarı açısından olumlu etkisini taşıması, kariyer planlanmasında ve iş yaşamında ihtiyaç duyulan becerileri karşılama açısından öğrencilerin kariyer gelişiminde yükseköğretim aşaması beraberinde iş yaşamına hazırlanmalarında önemli role sahiptir. Bu nedenle 21. yy. yaşam ve kariyer becerileri ile de örtüşmektedir. Bu doğrultuda SDÖ konusunda yapılan teorik araştırmalar sonucunda; öğrencilerin SDÖ becerileri ile benlik saygısı (Merter, 2013), duygusal zekâ İşeri (2016), yaşam boyu öğrenme Akçaalan (2016), yaşam doyumu ve umut Kabakçı ve Totan (2013), aile ve arkadaş desteği ve umut düzeyi Candan ve Yalçın (2018), algılanan sosyal destek düzeyi Elcik (2015) ve anne-baba tutumları Öztürk (2017) açısından olumlu ilişkiler rapor edilmiştir.

Araştırma bulgularına göre, SDÖ ölçeği bakımından kızlar ve erkekler arasında bir farklılaşma yoktur. Ölçeğin alt boyutlarında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık oluşmadığı tespit edilmiştir. Fakat Kabakçı ve Korkut (2008), Akçaalan (2016), Elcik (2015), Durualp (2014) çalışmalarında, cinsiyet değişkeni açısından kızların SDÖ becerileri, erkeklerin becerilerine göre daha yüksek bulunmuştur. Yazıcı Güztepe (2017) tarafından yapılan araştırmada da kız öğrencileri bakımından öz-benliklerine olan saygının geliştiğini ve öz farkındalıklarına etki ettiğini ve sonucunda da kızların öz-farkındalıklarının erkeklere oranla daha yüksek çıktığını belirtmiştir. Kuyulu (2015) tarafından sosyal duygusal öğrenmenin akranları ile ilişki kurabilme alt boyutunda kız öğrenciler lehine bir farklılık çıktığını belirtir. Öztürk (2017) ve Kutluay Çelik (2014) yaptıkları araştırmalarda da sorumlu kararlar alabilme kabiliyetlerinin erkek öğrencilere göre daha etkin olduğunu bulmuşlardır. Bu çalışmada ise yukarıdaki çalışmaların aksine cinsiyet açısından bir farklılık bulgusu elde edilememiştir. Fakat ortalamalar açısından bakıldığında her alt boyutta kız öğrencilerin erkeklere oranla yukarı bir ortalama seviyesinde olduğu söylenebilir.

Lise türü değişkenine göre Öz-farkındalık boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Fen Lisesi Sosyal Bilimler Lisesine göre öz-farkındalık boyutunda anlamlı fark oluşturmuştur. SDÖ ölçeği ve alt boyutlarıyla sınıf değişkenine göre farklılaşım farklılaşmadığına yönelik sosyal farkındalık açısından istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmuştur. Farklılığın yönü olarak 12. sınıflar ile 10. Sınıflar arasında olduğu tespit edilmiştir. Öz-yönetim açısından alan değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmuştur. Alan değişkenine göre farklılığın yönü olarak Eşit Ağırlık ile Sözel alan arasında olduğu tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde Fen Lisesi ve Sosyal Bilimler yönünde, sınıf bakımından ve alan türü bakımından yapılan bir araştırmaya rastlanılmamıştır.

Farklı bulguların nedeni olarak ise ankete katılanların farklı ekonomik ve sosyal çevre konumunda olmaları, yaşça farklı bulunmaları ve bölgesel konum gibi nedenlerin olabileceği düşünülmektedir.

Araştırma bulgularından yola çıkarak aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur. Ergen gelişim programları uygulanabilir. Kendilik değerini arttıran becerilerini ya da stresle başa çıkma becerilerini geliştirmelerine yönelik programlar çalışılabilir. Öğrenciler stresle başa çıkma programlarına alınabilir. İletişim becerilerini arttırmaya yönelik olarak duyarlı programlarla farkındalık yaratılabilir. Ayrıca öğrencilerin hangi sosyal-duygusal öğrenme becerisi alanlarında gelişmeye ihtiyacı olduğu, okul çapında yapılacak taramalarla açığa çıkartılmalıdır. Bu anlamda temel önleme çalışmalarıyla riskler açığa çıkartılmalı ve önleyici çalışmalarda bulunulmalıdır.

Kaynakça

- Akcaalan, M. (2016). *Yaşam boyu öğrenme ile sosyal duygusal öğrenme arasındaki ilişkilerin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Sakarya.
- Akkök, F. (2003). *İlköğretimde sosyal becerilerin geliştirilmesi: Öğretmen el kitabı* (3. Baskı), İstanbul: Özgür Yayınları.
- Arlı, M., & Nazik, H. (2001). *Bilimsel araştırmaya giriş*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Arslan, G. (2015). Ergenlikte psikolojik sağlamlık: bireysel koruyucu faktörlerin rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(44), 73-82.
- Bandura, A. (1969). *Principles of behavior modification*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Baran, G. (2009). *Duygusal gelişim. Erken çocukluk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Kriter Yayınları.
- Baran, G. (2011). *Sosyal gelişim. Çocuk gelişimi* (Ed: N. Aral ve G. Baran). İstanbul: Ya-Pa Yayın A.Ş.
- Candan, K., & Yalçın, A. F. (2018). Ergenlerin sosyal duygusal öğrenme becerilerinin sosyal ilişki unsurları ve umut düzeyi ile ilişkisinin incelenmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(16), 319-348.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007). *Cohen, L., Manion, L. Research methods in education*. London: Routledge Taylor & Francis Group.
- Dökmen, Ü. (2002). *İletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Durualp, E. (2014). Ergenlerin sosyal duygusal öğrenme becerilerinin cinsiyet ve sınıfa göre incelenmesi. *International Journal of Social Science* (26), 13-25.
- Elcik, F. (2015). *Üstün yetenekli öğrencilerin çevresinden algıladıkları sosyal destek düzeyi ile sosyal duygusal becerileri arasındaki ilişki*. Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kütahya.
- Elias, M. J. (2003). Academic and social-emotional learning. *International Academy of Education (IAE) Educational Practices Series*, 11. http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/archive/publications/EducationalPracticesSeriesPdf/prac11e.pdf adresinden alındı
- Elias, M. J., O'Brien, M. U., & Weissberg, R. (2006). Transformative leadership for social emotional learning. *Principal Leadership*, 7(4), 10-13.
- Erkuş, A. (2005). *Bilimsel araştırma sarmalı*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

- Frey, K. S., Nolen, S. B., Edstrom, V. S., & L., & Hirschstein, M.K. (2005). Effects of a school based social-emotional competence program: Linking children's goals, attributions, and behavior. *Applied Developmental Psychology, 26*, 171-200.
- Gardiner, H. W., & Gander, M. J. (2007). Çocuk ve ergen gelişimi (Çevirmen; Ali Dönmez, Bekir Onur, H. Nermin Çelen). Ankara: İmge Yayınevi.
- Greenberg, M. (2004). Destructive emotions: How can we overcome them? a scientific dialogue with the Dalai Lama. (D. Goleman, Dü.) New York: Bantam Dell.
- Gül, S. K., & Güneş, İ. D. (2009). Ergenlik dönemi sorunları ve şiddet. *Sosyal Bilimler Dergisi, 11*(1), 80-81.
- İşeri, İ. (2016). *Lise öğrencilerinin duygusal zekâ düzeyleri ile sosyal duygusal becerileri arasındaki ilişkilerin incelenmesi*, Sakarya Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Sakarya.
- Kabakçı, Ö. F. (2006). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sosyal-duygusal öğrenme becerileri*. Hacettepe Üniversitesi Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara.
- Kabakçı, Ö. F., & Korkut, F. (2008). 6-8. sınıftaki öğrencilerin sosyal-duygusal öğrenme becerilerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim, 33*(148), 77-86.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kutluay Çelik, B. (2014). *The relationship between social-emotional learning skills and attitudes toward elementary school among middle school students*. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul.
- Kuyulu, İ. (2015). *Spor lisesi ve anadolu liselerinde öğrenim gören ortaöğretim öğrencilerinin sosyal duygusal öğrenme düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. Sütçü İmam Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kahramanmaraş.
- Mccombs, B. L. (2004). The learner-centered psychological principles: A framework for balancing academic achievement and social-emotional learning outcomes. In J.E.ZinsR.P.Weissberg,. *Building academic success on social and emotional learning*, 23-29.
- Mckenzie, M. (2004). Seeing the spectrum: North american approaches to emotional, social, and moral education. *The Educational Forum, 69*(1), 79-90.
- Merter, K. (2013). *Ortaokul öğrencilerinin sosyal duygusal öğrenme becerileri ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*; Maltepe ilçesi örneği Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul.

- Norris, J. A. (2003). Looking at classroom management through a social and emotional learning lens. *Theory into Practice*, 42(4), 313-318.
- Novick, B., Kress, J. S., & Elias, M. J. (2002). Building learning communities with character: how to integrate academic, social and emotional learning Association for Supervision & Curriculum Development.
- O'Brien, U. M., Weissberg, P. R., & Shriver, P. T. (2003). Educational leadership for academic, social and emotional learning. İçinde M. J. Elias, H. Arnold ve C. S. Hussey (Ed.). EQ + iQ= best leadership practices for caring and succesful schools (Ss.23-35). Thousand Oaks: Corvin Pres, Inc.
- Özbeşler, C., & Duyan, V. (2009). Okul ortamlarında sosyal hizmet. *Eğitim ve Bilim*, 34(154), 17-25.
- Öztürk, İ. (2017). *11-14 yaş grubu ergenlerin algılanan ana-baba tutumları ile sosyal-duygusal öğrenme becerileri arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul.
- Pasi, R. J. (2001). *Higher expectations promoting social emotional learning and academic achievement in your school*. New York: Teacher College Press.
- Pedük, Ş. (2011). *Duygusal gelişim. Çocuk gelişimi*. İstanbul: Ya-Pa Yayın A.Ş.
- Stern, R. (1999). Hormone-driven kids: A call for social and emotional learning in the middle school years. *Voices From the Middle*, 7(1), 3-8.
- Totan, T. (2011). *Problem çözme becerileri eğitim programının ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin sosyal ve duygusal öğrenme becerileri üzerine etkisi*. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış doktora tezi. İzmir.
- Totan, T. (2018). Ergenlerde sosyal ve duygusal öğrenme ölçeğinin geliştirilmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 40(48), 41-58.
- Yazıcı Güztepe, S. (2017). *Spor yapan ve yapmayan ergenlerdeki benlik saygısı ve içe dışa dönük kişilik yapılarının incelenmesi*. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul.
- Zins, J. E., & Wagner, D. J. (1997). Integrated services for children and families: Opportunities for psychological practice. Educating children and youth for psychological competence. In R.J. Illback ve C.T. Cobb (Eds.), 137-156.
- Zins, J., Payton, J. W., Weissberg, R. P., & O'Brien, U. M. (2007). Social and emotional learning for successful school performance. İçinde G. Matthews, M. Zeidner ve R. D. Roberts (Eds.). Emotional intelligence: Knows and unknowns, 376-395.